

Dilshod MUYDINOV,

O'zbekiston Milliy universiteti mustaqil izlanuvchisi, s.f.b.f.d, dotsent

S.f.d., dotsent F.Karimov taqrizi asosida

YEVROPA ITTIFOQI MIGRATSIYA SIYOSATI TAJRIBASINING MDH MINTAQASI UCHUN AHAMIYATI

Аннотация

Global migratsiyaning o'sishi immigratsiya masalalarini kundan kunga dolzarb ahamiyat kasb etishini ta'minlamoqda. Migratsiya - zamonaviy dunyo tartibining holatini tavsiflovchi ijtimoiy hodisa. Migratsiyaga intilish insonga xos bo'lgan va insoniyatning uzoq tarixida bir necha bor kuzatilganiga qaramay, zamonaviy migratsiya oqimlarining misli ko'rilmagan ko'lamli hayratlanarlidir. Jahon iqtisodiyotining globallashuvi va dunyoning ayrim mintaqalaridagi geosiyosiy beqarorlik migratsiya jarayonlarining jamiyat va davlatlarga ta'sirining keng miqyosda kuchayishiga sabab bo'lmoqda. Yevropa Ittifoqining olib borgan siyosati natijasi ishonchli tarzda chet el ishchi kuchidan foydalanish iqtisodiy taraqqiyotning muhim omili bo'lishi mumkinligini ko'rsatdi. Tashqi muhojirlar oqimi mehnatga layoqatli aholining kamayishini qoplash imkonini beradi va shu orqali ijtimoiy qo'llab-quvvatlash fondlarini to'ldirishni ta'minlaydi. Yevropa Ittifoqida milliy va mintaqaviy miqyosda amalga oshirilayotgan yuqori malakali kadrlar va ijodkor yoshlarni jalb qilish siyosati inson kapitalining o'sishiga xizmat qilmoqda. Bundan tashqari, muvaffaqiyatli migratsiya siyosati olib borilgan taqdirda, iqtisodiy inqirozlarning salbiy oqibatlarini yumshatish mumkin. Shu bilan birga, migratsiya ba'zan turli ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy muammolarga sabab bo'lishi va xavfsizlik sohasiga putur yetkazishi bilan tavsiflanishini ko'rishimiz mumkin. Maqolada Yevropa Ittifoqi migratsiya siyosatining MDH davlatlariga ahamiyati, bu davlatlarning migratsiya borasida siyosati qanday, migratsiya jarayonidagi o'rni va ushbu davlatlar aholisi migratsiyani amalga oshiradigan asosiy hudud qayer va buning sabablari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: Yevropa Ittifoqi, migratsiya, MDH davlatlari, YeOI.

THE SIGNIFICANCE OF THE EXPERIENCE OF THE MIGRATION POLICY OF THE EUROPEAN UNION FOR THE CIS REGION

Annotation

The growth of global migration makes immigration issues more and more important. Migration is a social phenomenon that characterizes the state of the modern world order. Despite the fact that the desire to migrate is human and has been observed several times in the long history of mankind, the unprecedented scale of modern migration flows is surprising. Globalization of the world economy and geopolitical instability in some regions of the world are causing a large-scale increase in the impact of migration processes on society and countries. The result of the policy of the European Union has reliably shown that the use of foreign labor can be an important factor of economic development. The flow of foreign migrants makes it possible to compensate for the decrease in the population of working age, thereby ensuring the replenishment of social support funds. The policy of attracting highly qualified personnel and creative youth implemented in the European Union at the national and regional level serves the growth of human capital. In addition, if a successful migration policy is implemented, the negative consequences of economic crises can be mitigated. At the same time, we can see that migration is sometimes characterized by causing various socio-economic and cultural problems and undermining the security sphere. The article examines the importance of the migration policy of the European Union to the CIS countries, what is the migration policy of these countries, their role in the migration process, and where is the main area where the population of these countries migrate and the reasons for this.

Key words: European Union, migration, CIS countries, EAEU.

ЗНАЧЕНИЕ ОПЫТА МИГРАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА ДЛЯ РЕГИОНА СНГ

Аннотация

Рост глобальной миграции делает вопросы иммиграции все более важными. Миграция – социальное явление, характеризующее состояние современного мирового порядка. Несмотря на то, что стремление к миграции присуще человеку и наблюдалось несколько раз за многовековую историю человечества, беспрецедентный масштаб современных миграционных потоков удивляет. Глобализация мировой экономики и геополитическая нестабильность в некоторых регионах мира вызывают масштабное усиление воздействия миграционных процессов на общество и страны. Результат политики Евросоюза достоверно показал, что использование иностранной рабочей силы может стать важным фактором экономического развития. Поток иностранных мигрантов позволяет компенсировать сокращение населения трудоспособного возраста, тем самым обеспечивая пополнение фондов социальной поддержки. Политика привлечения высококвалифицированных кадров и творческой молодежи, реализуемая в Евросоюзе на национальном и региональном уровне, служит росту человеческого капитала. Кроме того, при реализации успешной миграционной политики можно смягчить негативные последствия экономических кризисов. В то же время мы видим, что миграция порой характеризуется возникновением различных социально-экономических и культурных проблем и подрывом сферы безопасности. В статье рассматривается значение миграционной политики ЕС для стран СНГ, какова миграционная политика этих стран, их роль в миграционном процессе, а также где находится основная сфера миграции населения этих стран и причины этого.

Ключевые слова: Европейский Союз, миграция, страны СНГ, ЕАЭС.

Kirish. Mustaqil davlatlar hamdo'stligi ham global migratsiyaning muhim qismi bo'lib, mintaqada ichida migratsiyon harakatlarni sezilarli darajada yuqori ekanligi buni ko'rsatadi. MDH ham Yevropa Ittifoqi kabi ichki va tashqi migratsiyani tartibga soluvchi va boshqaruvchi shartnomalarga ega. Hususan, MDHda migrantlarning ahvolini belgilovchi asosiy huquqiy hujjat 1994-yil 15-apreldagi "Mehnat migratsiyasi va mehnat muhojirlarini ijtimoiy himoya qilish sohasida hamkorlik to'g'risida"gi shartnoma bo'lib, unda mehnat migrantlarining asosiy huquqlari va bu sohada davlatlar o'rtasidagi hamkorlik yo'nalishlari belgilab qo'yilgan. Shartnomaga muvofiq, mehnat migranti - jo'nab ketayotgan davlat hududida doimiy yashovchi, ishga joylashgan davlatda qonuniy ravishda haq to'lanadigan faoliyat bilan shug'ullanuvchi shaxs. Ushbu hujjat me'yorlarini ishlab chiqishda Hamdo'tlik doirasida ijtimoiy va mehnat munosabatlarining butun spektri bo'yicha davlatlar o'rtasidagi hamkorlik masalalarini tartibga soluvchi bir qator bitimlar qabul qilindi: mehnatni muhofaza qilish; yetkazilgan zararni qoplash huquqini o'zaro tan olish; ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalarni tekshirish; mehnat normasi; transmilliy korporatsiyalarda ijtimoiy va mehnat munosabatlarini tartibga solish[1].

Tadqiqotning usullari. Ushbu maqolada MDH davlatlarining migratsiya jarayonidagi o'rni, MDH davlatlari doirasida ushbu jarayonga doir qabul qilingan qonunlar, hukumat qarorlari va hukumatlararo kelishuvlar tahlil qilingan. Shu bilan birga migratsiya siyosatiga va mintaqadagi bu jarayonga ko'plab mahaliy va xorijiy olimlarning fikr va izlanishlari keltirilgan va migratsiya jarayonini tahlil qilishda turli metodlardan xususan: analiz va sintez, content, tarixiy, qiyosiy va boshqa metodlardan foydalanilgan. Shuningdek, MDH davlatlarining har biriga ushbu jarayonidagi faoliyatiga alohida ma'lum bir doirada to'xtalib otilgan.

Natijalar. MDH doirasida migratsiyani tartibga solish YeIdagi kabi to'g'ri yo'lga qo'yilmaganligi va mukammal mexanizmlarga ega emasligining birinchi va asosiy sababi MDH YeI kabi davlatlardan yuqori turuvchi organ va vakolatlarga ega emas. 1991-yil tashkil topgan va 1993-yilda o'z faoliyatini boshlagan MDH postsovet davlatlari hamkorligi tashkiloti bo'lib, ishtirokchi davlatlar ijtimoiy, huquqiy va iqtisodiy sohalarda hamkorlik qiladi, shuningdek, vizasiz rejim to'g'risida kelishuvlarga ega. MDHga Ozarbayjon, Armaniston, Belarus, Qozog'iston, Qirg'iziston, Moldova, Rossiya, Tojikiston, Turkmaniston, O'zbekiston va Ukraina (2022-yilgacha) kiradi. MDHning migratsiyani boshqarishdagi samarasizligining ikkinchi sababi MDH ichida asosan bir davlat ya'ni Rossiyaga migratsiya oqimining mavjudligi bilan tavsiflanadi.

Rossiya Federatsiyasiga migratsiya uch sababga ko'ra amalga oshadi: 1) iqtisodiy – mamlakat iqtisodiy salohiyati va ish imkoniyatlarining kattaligi, daromad va foyda jihatdan boshqa davlatlarga qaraganda afzalligi. 2) institutsiyonal – sobiq mustamlaka davlatlar aholisi Rossiyaga erkin kirish va naturalizatsiyaga imtiyozli huquq shaklida ustunlikka ega bo'lishi. 3) madaniy – til, tarixiy va madaniy yaqinligi.

SSSR parchalanganidan so'ng yuqoridagi 3 omil sababli tez orada Rossiya Federatsiyasi immigratsiya mamlakati sifatida shakllandi. Rosstat ma'lumotlariga ko'ra, 1990-yildan 2017-yilgacha Rossiya hududiga doimiy yashash uchun 6,5 milliondan ortiq kishi kirgan. Migratsiyaning eng katta o'sishi 1994-1995-yillarda kuzatilgan, o'shanda 1,3 milliondan ortiq kishi doimiy yashash uchun mamlakatga kelgan. 2001-2004-yillarda sezilarli pasayish kuzatildi, bu, ehtimol, Rossiya fuqaroligini olishning yangi qoidalarini o'rnatgan "Rossiya Federatsiyasida fuqarolik to'g'risida"gi yangi federal qonunning qabul qilinishi bilan bog'liq edi[2]. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, Rossiya Federatsiyasiga doimiy yashash uchun kelganlar sonining muayyan tiklanishi faqat 2007-yilda boshlangan. Bu, ehtimol, Rossiya Federatsiyasiga chet elda yashovchi vatandoshlarning ixtiyoriy ravishda ko'chirilishiga ko'maklashish davlat dasturining amalga oshirilishi bilan bog'liq edi[3].

2007-yil oktyabr oyida MDH Davlat rahbarlari kengashi Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligiga a'zo davlatlarning kelishilgan migratsiya siyosati to'g'risidagi deklaratsiyani qabul qildi, uning asosiy maqsadi yagona migratsiya makonini, shu jumladan fuqarolarning erkin harakatlanishini va umumiy mehnat bozorining faoliyatini yaratishdan iborat.

Migratsiya siyosati sohasidagi o'zaro hamkorlikni muvofiqlashtirish va muammolarni hal qilish uchun MDHga a'zo davlatlarning migratsiya organlari rahbarlari kengashi tuzildi. Migratsiya organlari rahbarlarining migratsiya sohasidagi hamkorligining ustuvor yo'nalishlari quyidagilardan iborat: 1

- kelishilgan migratsiya siyosatini amalga oshirish uchun shart-sharoitlarni shakllantirish;
- qabul qiluvchi davlat qonunchiligini hisobga olgan holda migratsiya oqimlari hajmlari, yo'nalishlari va tuzilmasi migrantlar manfaatlariga mos kelishiga erishish asosida mehnat migratsiyasini tartibga solish;
- umumiy mehnat bozorini shakllantirish, ishchi kuchining erkin harakatiga o'tish uchun huquqiy, iqtisodiy va tashkiliy shart-sharoitlarni yaratish;
- immigrantrlarning jamiyatga integratsiyalashuvini ta'minlash va MDHga a'zo davlatlar fuqarolari o'rtasida qabul qiluvchi davlat qonunchiligi, tili va madaniyatiga hurmatli munosabatni shakllantirish;
- noqonuniy migratsiyaga qarshi kurashni davom ettirish;
- pasport va viza hujjatlarining himoyalani darajasini va ishonchligini oshirish (shu jumladan biometrik ma'lumotlardan foydalanish);
- readmissiya bitimlarini tuzish.

Mehnat migratsiyasi oqimini samarali tartibga solish maqsadida 2008-yil 14-noyabrda MDH Hukumat rahbarlari kengashi tomonidan imzolangan "Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligiga a'zo davlatlarning mehnat migrantlari va ularning oila a'zolarining huquqiy maqomi to'g'risidagi konvensiya" katta ahamiyatga ega. Konvensiya qoidalari MDH davlatlaridan kelgan migrantlarning fuqarolik, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlarini amalga oshirishga qaratilgan. Shu bilan birga, Konvensiyaning 7-moddasida "mehnat migrantlari va ularning oila a'zolari xalqaro shartnomalar va qabul qiluvchi tomon qonunchiligiga muvofiq... ijtimoiy ta'minot (ijtimoiy sug'urta) olish huquqidan foydalanadilar, pensiyalar bundan mustasno[4]." Ushbu tahrir MDHning boshqa davlatida chet ellik ishchi sifatida ishlagan MDH fuqarolariga pensiya tayinlashda fuqaroligi bo'lgan mamlakatdagi ish stajini hisobga olish deyarli mumkin emasligini anglatadi.

Rossiya Federatsiyasiga migratsiyaning asosiy qismini mehnat migratsiyasi tashkil etadi. Har yili mamlakatga 15-17 milliondan ortiq xorijiy davlat fuqarolari kirib keladi, shundan 5 milliondan ortig'i mehnat faoliyatini amalga oshirish uchun keladi.

1-jadval. MDH davlatlari fuqarolarining 2020-yilda Rossiyaga kirish maqsadi sifatida ro'yxatga olish (ming kishi) va "ish" uchun kelganlar (foizi)

Davlatlar	Migratsiya uchun ro'yxatdan o'tgan	Birinchi marta kelishi	Turizm	Ta'lim	Ish	Shaxsiy	Boshqa	Ish ulushi %
Turkmaniston	88 164	43 784	2 456	29 293	3 906	3 632	4 497	9
Moldova	217 621	102 603	2 962	3 366	49 378	43 431	3 466	48
Qozog'iston	419 472	227 174	11 299	30 494	60 461	101 994	22 926	27
Ozorbayjon	349 893	133 977	3 370	4 554	60 818	54 906	10 329	45
Armaniston	364 581	116 553	3 101	4 004	69 024	32 976	7 448	59
Belarusiya	299 617	224 521	22 111	5 335	85 590	86 226	25 259	38
Ukraina	791 618	405 352	19 086	10 115	148 063	204 269	23 819	37

Manba: V.Komarovskiy, Trudovaya migratsiya iz blijnego zarubejya: natsionalnye kontingenty v regionax Rossii. 2021. <https://e-cis.info/upload/iblock/43e/43ed1ffd7aea6bc1e54567dd144fcc30.pdf>

1-jadvaldan ko'rishimiz mumkinki, Rossiyaga mehnat muhojirlari asosan O'zbekiston, Tojikiston va Qirg'izistondan kelgan bo'lib, buni SWOT tahlil qilganimizda ushbu Markaziy Osiyo davlatlarining Rossiya bilan munosabatlarida zayif nuqtasi sifatida gavdalanadi.

Bu masalada ayniqsa, Tojikiston Rossiyaga juda qaram davlat hisoblanadi. Chunki, Tojikiston iqtisodiyoti ko'p jihatdan muhojirlarning pul o'tkazmalariga bog'liq bo'lib, Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, 2020-yilda yalpi ichki mahsulotning 31 foizini tashkil qilgan. Bu ko'rsatkich bo'yicha Tojikiston dunyoda birinchi o'rinda turadi[5].

MDHda mehnat muhojirlari soni bo'yicha O'zbekiston birinchi o'rinda turadi, aksariyat mehnat muhojirlari Rossiyada faoliyat yuritadi. Bu albatta, O'zbekiston aholi soni bo'yicha MDHda Rossiyadan keyingi o'rinda turishi bilan izohlansa-da, boshqa tomondan mamlakatda yetarli ish o'rinlarining yetishmasligi va daromadlarning hali ham Rossiya va Qozog'istonga qaraganda kamroq ekanligi bilan ochiqilanadi. Shu bois, O'zbekistonning oldida ijtimoiy-iqtisodiy muammoni hal qilish bilan birga, tashqi migratsiya masalasida ham to'g'ri tartibga solish, samaradorligini oshirish va davlatlararo munosabatlardan uni siyosiy vositaga aylantirish choralarini ko'rish muhim ahamiyat kasb etadi.

Muhokama. MDHga kiruvchi ba'zi davlatlar hususan, Armaniston, Belarusiya, Qozog'iston, Qirg'iziston va Rossiya ishtirokidagi 2015-yil 1-yanvardan faoliyatini boshlagan Yevroosiyo Iqtisodiy Ittifoqi (YeOII) migratsiya borasida Yevropa Ittifoqi mamlakatlari kabi shartnomaviy-huquqiy kelishuvlarga erishganini ko'rishimiz mumkin. YeOII doirasida qabul qilingan qarorlar bajarilishi a'zo davlatlar tomonidan majburiy ekanligi bilan MDHdan farq qiladi.

Mehnat migratsiyasi Yevroosiyo iqtisodiy komissiyasi (YeOIK) yurisdiksiyasiga kiradi. YeOIK Komissiya Kengashi va Komissiya hay'atini tuzadi. YeOIK a'zo davlatlar uchun majburiy bo'lgan normativ-huquqiy qarorlar qabul qiladi, tashkiliy buyruqlar, shuningdek, majburiy bo'lmagan tavsiyalar chiqaradi. Komissiya qarorlari Ittifoq qonunchiligiga kiritilgan va a'zo davlatlar hududlarida bevosita qo'llanilishi kerak. Yevroosiyo iqtisodiy komissiyasi hay'ati 15 a'zodan iborat (har bir ishtirokchi davlatdan Komissiya Hay'atining uchta a'zosi (vazir)), ulardan biri Komissiya hay'ati raisi hisoblanadi. Yevroosiyo Iqtisodiy Komissiyasi Kengashining qarorlari, farmoyishlari va tavsiyalari konsensus asosida qabul qilinadi, bu esa nazariy jihatdan har qanday davlat tomonidan hukmronlik qilish imkoniyatini istisno qiladi.

YeOIK faoliyati Hay'at a'zolari (vazirlar) tomonidan boshqariladigan funktsional yo'nalishlar bo'yicha tuzilgan. Mehnat resurslari (migratsiya) harakati masalalari Iqtisodiyot va moliya siyosati sohasi doirasida YeOIK Mehnat migratsiyasi va aholini ijtimoiy muhofaza qilish departamenti vakolatiga kiradi. Mehnat migratsiyasi va aholini ijtimoiy muhofaza qilish boshqarmasi mehnat resurslari, migratsiya va aholini ijtimoiy muhofaza qilish boshqarmalaridan iborat. Departament a'zo davlatlar tomonidan mehnat migratsiyasi sohasidagi shartnoma, 2010-yil 19-noyabrdagi "Uchinchi davlatlardan noqonuniy mehnat migratsiyasiga qarshi kurashish bo'yicha hamkorlik to'g'risida"gi Bitimning bajarilishini nazorat qiladi va shuningdek, YeOIIning ikki tomonlama shartnoma va kelishuvlari ishlab chiqilishi ustidan nazoratni amalga oshiradi.

Umuman olganda, YeOII a'zo davlatlar fuqarolari Rossiyada ishlagani borganda patent (ruhsatnoma) uchun pul to'lamaydi, ish staji yurib, pensiya ta'minoti shakllanadi, bepul tez tibbiy yordam oladi, mahalliy aholi kabi teng huquqli ish sharoiti, mehnatga haq to'lash, kasaba yushmalariga a'zo bo'lish, immigrantrlarning farzandlari maktabgacha va maktab ta'limini olish huquqiga ega bo'ladi. Shuningdek, mehnat muhojirlarining oila a'zolari (eri-xotini, ota-onasi va voyaga yetmagan farzandlari) mehnat muhojiri nomidan vaqtincha yashash, tibbiy xizmat va ta'lim olish huquqini oladi[6].

Shu bilan birga, mehnat munosabatlari borasida YeOII ni Yevropa Ittifoqidan farqli jihati shundaki, YeOII ga a'zo davlat fuqarolarining Rossiya Federatsiyasidagi mehnat faoliyati Rossiya mehnat qonunchiligi bilan tartibga solinadi, bunday holatda milliy qonunchilik YeOII qarorlaridan ustun turishi mumkin. Yelda esa milliy qonunchilik Yevropa Kengashi qarorlariga moslashtirilishi talab qilinadi va Ittifoq darajasida qabul qilingan qaror va shartnomalarni bajarish uchun aniq va mukammal mexanizmlar ishlab chiqiladi. YeOII da esa qonun va qarorlarga amal qilish va ularni amalga oshirish mexanizmlari sust bo'lib, Ittifoq shartnomalari va qarorlari ba'zan bajarilmay qoladi yoki uni bajarish ichki tartiblarga almashtiriladi[7]. MDH da va YeOII da immigratsiya siyosatining mukammal amalga oshmasligining sabablaridan biri yuqorida ham aytib o'tganimizdek, tashqi migratsiyaning asosan Rossiyaga bog'liqligidir. Rossiya boshqa a'zo davlatlardan mehnat migratsiyasining asosiy oluvchisi bo'lib, uning hissasi o'rtacha 97,1% ni, Qozog'iston ulushi 2,4 foizni tashkil etadi[8]. Bu holatda Rossiyaning mustaqil va/yoki yakka hukmron qaror qabul qilish imkoniyati va vakolatini oshiradi. Yevropa Ittifoqida esa migrant qabul qiluvchi davlatlar ko'p shu bois, ular nafaqat Ittifoq ichida balki uchunchi davlatlardan keluvchi muhojirlar uchun ham qonun-qoida va tartiblarni o'zaro konsensus va hamkorlik asosida ishlab chiqishadi.

Tadqiqotchi Arshin Konstantin, Rossiyada immigratsiya siyosati ikki xil ko'rinishda konservativ va liberal ko'rinishda rivojlangan va qanday qilib immigratsiya sekyuritizatsiyalashgani ochib beradi. Uning fikricha, 2000-yillarga qadar Rossiya Federatsiyasida chet el fuqarolarining Rossiyadagi mavqeini tartibga soluvchi qonunchilik deyarli yo'q edi. Faqat 2002-yilda "Rossiya Federatsiyasida xorijiy fuqarolarning huquqiy holati to'g'risida"gi federal qonun qabul qilindi, unda chet el fuqarolarining mamlakatda bo'lishi va yashashi, shuningdek ularning mehnat faoliyati qoidalarini belgilab beradi[9].

Tadqiqotchi Arshin migratsiya konseptsiyasining yillar davomida qanday sekyuritizatsiya qilinganini ko'rsatib o'tadi. Xususan, 2018-yilda Rossiya Federatsiyasining 2019–2025-yillarga mo'ljallangan migratsiya siyosati konseptsiyasining qabul qilinishi mamlakat migratsiya siyosatida sekyuritizatsiya tendentsiyasini kuchaytirish yo'nalishini tasdiqladi. Shuningdek, agar Konsepsiyaning 2012-yilgi nashrida Rossiya Federatsiyasining doimiy aholisini barqarorlashtirish va ko'paytirish, Rossiya iqtisodiyotining mehnatga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish, modernizatsiya, innovatsion rivojlanish va uning raqobatbardoshligini oshirish kabi maqsadlarni belgilangan bo'lsa, 2018-yilning yangi tahririda yagona maqsad "mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy, umumiy va demografik rivojlantirish sohasidagi muammolarni hal qilishga, uning aholisining turmush sifatini yaxshilashga, davlat xavfsizligi, milliy mehnat bozorini himoya qilish, rus jamiyatida millatlararo va dinlararo tinchlik va totuvlikni saqlash, shuningdek, uning madaniy (sivilizatsiya) kodeksining asosini tashkil etuvchi rus madaniyatini, rus tilini va Rossiya xalqlarining tarixiy va madaniy merosini himoya qilish va saqlash sohasida", kabi belgilangan[10].

Xulosa. Xulosa qilganda, MDH ni tashkil etish to'g'risidagi ta'sis hujjatlari, shuningdek, alohida davlatlarning chuqur hamkorligini mustahkamlovchi va Yevroosiyo iqtisodiy ittifoqi tashkil etilishidan oldingi shartnoma hujjatlarini ishlab chiquvchilar Yevropa integratsiyasi tajribasini e'tiborga olishni istaganlari haqida xulosa chiqarishga imkon beradigan matnlarni o'z ichiga oladi. Shu bilan birga, Yevropa Ittifoqining huquqiy tajribasi Hamdo'stlikning vujudga kelayotgan huquqiy tizimiga, ayniqsa, Bojxona ittifoqi va Yevroosiyo iqtisodiy ittifoqi doirasida Iqtisodiy ittifoq va yagona iqtisodiy makonni yaratish nuqtayi nazaridan ta'sir qilgan. Biroq, MDH va YeOII ning tegishli shartnoma qoidalarini amalga oshirish Yevropa Ittifoqi qonunchiligida erkin harakatlanishning huquqiy modelidan sezilarli darajada farq qiladi.

Yevroosiyo mintaqasining xalqaro huquqiy hujjatlarida, asosan, YeOII da integratsiya tamoyillarini ishlab chiqish bilan bog'liq bo'lgan xalqaro mintaqaviy mehnat bozorini shakllantirishning asosiy qoidalarining aks ettirilishi haqiqatdan ko'ra, ko'proq orzu rol o'ynagan.

MDH doirasidagi qabul qilinadigan migratsiya masalalari borasidagi hujjatlar va shartnomalar ham odatda deklarativ ko'rinishda qolib ketadi. YeOII migratsiya masalasida, hususan, ishchilarning erkin xarakatlanishi va huquqlarining mazmun davlat fuqarolari kabi teng ta'minlanishi kafolatlangan bo'lsa-da, immigrantlarning huquqlarini himoya qiluvchi davlat va nodavlat tashkilotlari samarali yo'lga qo'yilmagan hamda immigrantlarning huquqlarini himoya qilish mexanizmlari ishlab chiqilmagan, hatto, bu boradagi sudlarning qarorlarini ijrosini bajarish mexanizmlari ham Yevropa Ittifoqidagi kabi yo'lga qo'yilmaganligi sababli immigrantlarning huquqlari tez-tez poymol bo'lmoqda.

Umumiy olib qaraganda butun Yevropada jumladan Rossiyada migrant fobiya, ksenafobiya kuchayish tendentsiyasi mavjud bo'lib, bu holat hukumatlarni asosli va asossiz ravishda migratsiyani sekyuritizatsiya qilinishiga olib kelmoqda. Shu bois, MDH va YeOII da migratsiyani haddan tashqari sekyuritizatsiyalashmasligi uchun Yevropa Ittifoqining ko'plab tajribasini olish mumkin. Hususan, diskriminatsiyaga qarshi kurash borasida qonun va mexanizmlar ishlab chiqish, mehnat migratsiyasini huquqiy tartibga solish sohasidagi qonunlarini Yevropa Ittifoqi tajribasini inobatga olgan holda takomillashtirish yoki yaqinlashtirish, migrantlarning haq-huquqlarini himoya qiladigan davlat va nodavlat tashkilotlar faoliyatini rivojlantirish, pensiya va ijtimoiy himoya tizimlarini, diasporalar faoliyatini va immigrantlar siyosiy haqlarini takomillashtirish maqsadga muvofiq bo'lardi.

ADABIYOTLAR

1. Yakimov A.N. Regulirovaniye migratsionnykh protsessov v SNG, YEAES i Rossiyskoy Federatsii. Sankt-Peterburg, 2021. – C. 7.
2. Arshin Konstantin V., Dialektika sekyuritizatsii i liberalizatsii v migratsionnoy politike Rossii. Vlast, № 2, 2019. – S. 38-42.
3. Ukaz Prezidenta RF ot 22.06.2006 n 637 (red. ot 15.03.2018) "O merax po okazaniyu sodeystviya dobrovolnomu pereseleniyu v Rossiyskuyu Federatsiyu sootchestvennikov, projivayushix za rubejom" (vmeste s "Gosudarstvennoy programmoy po okazaniyu sodeystviya dobrovolnomu pereseleniyu v Rossiyskuyu Federatsiyu sootchestvennikov, projivayushix za rubejom"). http://www.consultant.ru/document/cons_doc_laW_61111/

4. Konvensiya o pravovom statuse trudyashixsya-migrantov i chlenov ix semey gosudarstv – uchastnikov Sodrujestva Nezavisimyx Gosudarstv ot 14.11.2008 g. <http://www.cis.minsk.by/reestr/ru/index.html#reestr/view/text?doc=2554>
5. Yugay Yu. V. Trudovaya migratsiya iz stran Sentralnoy Azii v Rossiyu. Postsovetskiye issledovaniya. T.5. № 2, 2022. – С. 213.
6. Aliyev S. “Trudovaya migratsiya v ramkax Yevraziyskogo ekonomicheskogo soyuza” // “Praktika integratsii. YEEI” ot 23.11.2015 g.
7. Davletgildeev Rustem Sh. Mejdunarodno-pravovoye regulirovaniye trudovoy migratsii v Yevraziyskom regione: popytka priblizitsya k svobode peredvizeniya rabotnikov v YES? Jurnal issledovaniy sotsialnoy politiki. Tom 16. № 4. 2018. – S. 595-610.
8. Umida Xaknazar, Ziyodullo Parpiyev, YEAES: Vstupat nelzya otkladyvat. 30-yanvarya 2020, <https://www.gazeta.uz/ru/2020/01/30/eeu/>
9. 1 Federalnyy zakon “O pravovom polozenii inostrannykh grajdan v Rossiyskoy Federatsii” ot 25.07.2002 № 115-FZ. URL: <http://www.consultant.ru/document/consdoclaW37868/> Manba: Arshin Konstantin V, 2019, 40b.
10. Ukaz «O Konsepsii gosudarstvennoy migratsionnoy politiki Rossiyskoy Federatsii na 2019–2025 gody». – Prezident Rossii. Ofitsialnyy sayt. 31-oktyabrya 2018 g. Dostup: <http://kremlin.ru/events/president/news/58986> Manba: Arshin Konstantin V., 2019, 42-b.